

G'OFUR G'ULOM VA UNING YORQIN IJODI

Pirmatova Mahfuza Muhibullayevna

*Namangan muhandislik texnologiya instituti akademik litseyi,
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada G'afur G'ulom va uning ijodi haqida ma'lumot berilgan. O'zbek adabiyotiga qo'shgan ulkan hissasi bayon etilgan. "Shum bola" qissasi haqida qisqacha ma'lumot berilgan.*

Kalit so'zlar: *Yodgor, Shum bola, vaqt, o'zbek adabiyoti, hissiy syujet.*

G'afur G'ulom XX asrda o'zbek adabiyotiga salmoqli hissa qo'shgan va zamonaviy o'zbek adabiyoti rivojiga katta ta'sir ko'rsatgani uchun keng hurmatga sazovor.

G'afur G'ulom — O'zbekistonning taniqli yozuvchisi. G'ofur G'ulomning she'riyati va nasrida o'zbek xalqi tarixi o'zining badiiy timsolini topgan. Yozuvchining ijodi rang-barang — she'rlar, qo'shiqlar, dostonlar, qasidalar, hikoyalar, qissalar. G'ofur G'ulomning urushdan keyingi davrdagi ijodi o'zbek adabiyoti rivojida beqiyos o'rin tutgan.

G'afur G'ulomning 30-yil boshlarida yozilgan she'rlarida yangi shakllarga burilish seziladi, bunga mumtoz rus tilini o'rganashi ham muhim darajada ta'sir ko'rsatgan. Bundan tashqari, sanoatning o'sishi, Turksib temir yo'l magistralining qurilishi kabi uning ona yurtida sodir bo'layotgan ajoyib o'zgarishlarni ta'riflash uchun yangi lug'at boyligi, yangi she'riy bo'yoqlar, yangi ohang va vazn talab etilgan.

G'afur G'ulomning eng ko'zga ko'ringan asarlaridan nashr etilgan „Yodgor“ (1936) va „Shum bola“ (1936-1962) qissalaridir. Bu qissalar o'zbek xalqining notinch yillarida yuz bergan ijtimoiy-siyosiy muammolarni tasvirlashi bilan e'tirof etilgan.

G'afur G'ulomning o'zbek adabiyotiga qo'shgan yana bir salmoqli hissasi uning she'riyatidir. U o'z vataniga, tabiatining go'zalligiga, xalqining an'analariga mehrini she'rlari orqali ifodalagan. Uning she'riyati O'zbekistonning boy madaniy merosini o'zida aks ettirdi va uni birinchi o'ringa olib chiqdi, katta hurmat va hayratga sazovor bo'ldi.

G'afur G'ulomning she'riyatiga quyidagi misralar orqali baho berishimiz mumkin:

G'uncha ochilguncha o'tgan fursatni
Kapalak umriga qiyos etgulik,
Ba'zida bir nafas olg'ulik muddat —
Ming yulduz so'nishi uchun yetgulik.

Yashash soatining oltin kapgiri
Har borib kelishi bir olam zamon.
Koinot shu damda o'z kurrasidan
Yasab chiqa olur yangidan jahon.

Yarim soat ichida tug'ilib, o'sib,
Yashab, umr ko'rib o'tguvchilar bor;
Ko'z ochib yumguncha o'tgan dam — qimmat,
Bir lahza mazmuni bir butun bahor.

****

Aziz asrimizning aziz onlari
Aziz odamlardan so'raydi qadrin.
Fursat g'animatdir, shoh satrlar-la
Bezamoq chog'idir umr daftarin.

G'afur G'ulom o'zining adabiy asarlari bilan bir qatorda adabiy jamoatchilikka aralashib, o'zbek adabiyotining shakllanishida ham o'z hissasini qo'shgan. O'zbek adiblari va adabiyoti manfaatlarini targ'ib qilish va himoya qilishni maqsad qilgan O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasining ta'sischilaridan biri edi.

G'afur G'ulomning "Shum bola" qissasi uning o'zbek adabiyotidagi mashhur asarlaridan biridir. Bu hikoyada u Shum bola ismli yosh qahramonning hikoyasini tasvirlaydi.

Shum bola ota-onasiz, haqiqiy ota-onaning, ayniqsa, onasining orzularisiz o'sadi. U uchragan boy, shafqatsiz va ayyor bo'lsa-da, Shum Bolaning o'zgacha yorug' ruhi borligini tan oladi va uni tarbiyalashga, himoya qilishga harakat qiladi.

Shum Bola mamlakat bo'ylab sayohat qilishda xavf-xatardan qochib, turli odamlar va hodisalarga duch kelishadi. Shum bola o'z harakatlarida mehr-oqibat, donolik va adolatni namoyon qiladi va bu boshqa odamlarning e'tiborini tortadi. Uning samimiyligi va olijanobligini ko'rgan ko'plab odamlar tomonidan qo'llab-quvvatlanadi va yordam oladi.

Qissa oxirida shum bola sharoit tufayli undan ajralgan haqiqatni topadi. Shu lahzada Shum bola o'zining asl taqdirini anglaydi va dunyoda o'z o'rnini topib, chinakam baxtga erishadi.

"Shum bola" qissasi o'zining hikmatli, axloqiy va hissiy syujetlari bilan o'quvchilarni ilhomlantiradi. G'afur G'ulomning mazkur asarida adolat, oilaviy qadriyatlar, o'z taqdirini o'zi belgilash, hayotda o'z o'rnini topish kabi muhim mavzular yoritilgan. Qissa qalbning mehr-oqibati, halolligi va samimiyligi buyuk kuchga ega ekanligi, chinakam baxt yo'lida qiyinchilik va sinovlarni yengib o'ta olishi ko'rsatilgan.

"Yodgor" nomli qissa G'afur G'ulom tomonidan yozilgan, uning oilaviy va mehnat qiyinchiliklari bilan bog'liq bo'lib, asosida bir odamning hayotdagi tamoyillar va muhabbatning tushunchalarini o'z ichiga oladi.

"Yodgor" nomli qissa G'afur G'ulomning yozish uslubi bilan tashkil etilgan, odamlarning erishishlari bilan bog'liq xalq jazosining loyiq misolini qamrab olgan bo'lib, o'z zavqlari va dida hikoya bo'lgan axloqiy tuzumning dolzarbi sifatida chuqur hislar uyandiradi.

G'ofur G'ulomning dunyo qarashi va badiiy didining shakllanishida Vladimir Mayakovskiy asarlari katta ta'sir ko'rsatgan. G'ofur G'ulom o'zining maqolalaridan birida

shunday yozadi: "Men... rus mumtoz ijodkorlarini bilaman va ularni sevaman va ularning ko'plab asarlarini ona tilimga tarjima qildim. Lekin "men uchun vazn, lug'at, timsol, she'rning ohang tuzilishi sohalarida eng serqirra va cheksiz imkoniyatlarni ochgan" Mayakovskiyning shogirdiman, deyishni istayman". Mayakovskiy satirasidagi darg'azab, tanqidiy kinoya, lirikasidagi bag'oyat ulkan tuyg'u kuchidan tashqari, men o'zimda... uning usullarining dovyurak notiqlik kuchini, metaforalar jasorati, mubolag'alar ifodaliligini jamdashga harakat qildim. Hatto, usulli, ohangli va ma'no ifodaliligini oshiruvchi she'r qurilishidan ham o'zbek she'r tuzimida foydalanishimga to'g'ri keldi". Bular G'ofur G'ulomning ko'plab she'rlarida namoyondir, masalan: "Turksib yo'llarida", "Ona yer", "Yashasin, tinchlik!" G'ofur G'ulom ijodining urushdan keyingi davri o'zbek adabiyoti rivojida muhim o'rin egalladi. Urushdan avvalgi davrlarda uning she'rlarida urushdan oldin ular tomonidan yaratilgan narsalarni qo'lda qurol bilan himoya qilayotgan, yerda tinchlik istayotgan odamlarning ichki kechinmalari va o'y-xayollari tasvirlangan. Shoirning urushdan keyingi davr lirikasi uning urush yillar lirikasining mantiqiy davomi va rivoji hisoblanadi, "Unutma, Vatan seni kutmoqda!" va "G'alaba bayrami" she'rlari — shoirning mazkur ikki ijodiy davrining bog'lovchi halqasi kabidir.

G'afur G'ulomning pedagogik qarashlari bugun milliy pedagogikamiz merosimiz tarkibiy qismiga aylandi. Unda bolalar xulqidagi zararli odatlarni bartaraf etishga oid fikrlar haqida o'tgan asrning 20 - yillaridayoq bong urilgan edi. Adib ijodiga nazar tashlar ekanmiz, u o'z davrida bolalar orasida zararli odatlarning kuchayib borayotganligidan aziyat chekadi. U zararli odatlarning kelib chiqish sabablarini bolalar yashayotgan muhitning o'zidan izlaydi. Uning fikricha, "maorif tizimi pillapoyalarida o'tirgan mansabdorlarning aybi bilan minglab bolalar umumta'limga jalb etilmay qolmoqda "

Umuman olganda, G'afur G'ulom o'zining romanlari, she'rlari, o'zbek tili rivoji yo'lidagi targ'ibotlari orqali o'zbek adabiyotida abadiy meros qoldirdi. Uning asarlarini tarannum etish va o'rganish davom etmoqda va u O'zbekiston adabiyoti tarixidagi eng nufuzli shaxslardan biri sanaladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. M.Hamroyev, D.Muhamedova, D.Shodmonqulova, X.G'ulomova, Sh.Yo'ldosheva. Ona tili. Toshkent, 2007-yil. -300 bet.

2. R.Ikromova, D.Muhamedova, M.Hamrayev. Ona tilidan mashqlar to'plami. TDPU, Toshkent, 2009-yil. -240 bet.

3. Jumaboyev M Bolalar adabiyoti. -T.: O'qituvchi, 2011, 260 bet.

4.G'afur G'ulom "Shum bola" qissasi

5.Wikipediya.org

6.ilmlar.uz

7.<https://arboblar.uz/uz/people/gafur-gulyam>